

Toren van Aegum opnieuw trots middelpunt van Friesland!

Sinds kort kan het dorp Aegum weer een trots bezit in haar midden koesteren: de volledig gerestaureerde toren op het kerkhof vormt met een blinkend nieuw uiterlijk opnieuw het ooit vastgestelde middelpunt van Friesland.

Rond de laatste jaarwisseling kwam plotseling het besluit van de Gemeente Idaarderadeel om middelen en mensen beschikbaar te stellen ter renovatie van het Wergeaster kerkgebouw en de torens in Noordahuizum en Aegum. Een grondige restauratie van de Aegumer toren was wellicht nog het meest noodzakelijk.

In de loop van april 1983 kon in Aegum een begin gemaakt worden met het vervangen van de oude trekbalken in het binnenste van de toren. Dit werd uitgevoerd door een paar timmerlieden onder leiding van de heer S.Wobbes.

Het muurwerk bestaande uit grote kloostermoppen, verried gaandeweg zoveel bouwkundige merkwaardigheden in de vorm van dichtgemetselde raamvormen en ooit veranderde etage vloeren, dat men nieuwsgierig werd naar de bouwkundige geschiedenis ervan. Ook werd de binnenkant van de toren eens goed bekeken.

Na een moeizame tocht, dwars door spinrag langs wankele trappetjes van verdieping naar verdieping, waren voldoende opmetingen verzameld om bijgaande tekening te kunnen maken. Pas toen viel op, dat het gebouw wel eens ouder kon zijn dan algemeen werd aangenomen. Enkele stapstoelopende voormalige raamopeningen, de toepassing van rondbogen in het metselwerk en de restanten van een kruisgewelf op de eerste verdieping laten veronderstellen dat de bouw van de toren plaats vond in de 13^e eeuw.

Dat komt overeen met de ouderdom van het slechts 70 kg. zwaar klokje, dat geroofd door de Duitsers, na de laatste wereldoorlog gelukkig weer naar Aegum terug keerde. Tevergeefs is gezocht naar de vroegere aansluiting van het kerkgebouw aan de toren, we weten dus niet hoe hoog het dak van de voormalige kerk reikte. De toren was bereikbaar vanuit de kerk door een 2 meter brede enen 3 meter hoge opening op de plaats waar nu de veel kleinere toegangsdeur gesitueerd is.

De ruimte daarboven, met kruisgewelf, stond middels een opening eveneens in verbinding met het kerkgebouw, misschien dat in dat vertrek zich een, ook elders wel gebruikelijk, kapelletje bevond.

De slanke toren met haar 13^e eeuwse luidklok zijn de enige tastbare herinneringen aan het middeleeuwse verleden van de terp Aegum. De grote terp zelf, waarvan in 1982 bij het sloot hekkelen gevonden potscherven dat hier al gewoond werd in de eerste eeuwen onzer jaartelling, is in de 19^e eeuw grotendeels afgegraven.

De naam Aegum (uit "Agheem") wijst er echter op dat het dorp als boerengemeenschap zijn huidige vorm kreeg tijdens de vroege middeleeuwen, zo omstreeks het jaar 800 na Christus. Er is uit deze vroegste periode nauwelijks iets bekend, toch mogen we aannemen dat er in de 13^e eeuw al zo'n zes boerenbedrijven stonden anders was er nooit voldoende geld beschikbaar geweest voor de kerkbouw.

Pas in het jaar 1450 vernemen we dankzij een bewaard gebleven oorkonde iets van de Aegumer bevolking: Popke Harenghe geeft de helft van zijn boerderij "herengha gued tho Aghem" in onderpand voor sluisonderhoud. Dit boerenbedrijf, later "Groot Heringa State" geheten, blijkt in de volgende eeuwen de belangrijkste voor kerkinkomsten in Aegum. Volgens de overlevering was er in het begin van 17^e eeuw nog een echt poortgebouw aanwezig, daar is echter niets meer van over, noch van de oorspronkelijke state.

"Groot Heringa" werd eind 1800 ruim honderd meter naar het westen verplaatst zodat ook dat stukje terp tot op de bodem weggegraven kon worden.

Ook de andere, op de Aegumerterp woonachtige boerenfamilies hebben in de loop der eeuwen heel wat geld bij elkaar moeten brengen om hun kerk naar behoren te onderhouden.

In 1580, het jaar dat de kerk overging naar de Hervorming werd het grootste deel van de kerkinkomsten besteed aan kerkreparaties. Dat zal zo doorgegaan zijn tot het jaar 1776 toen een bericht in de Leeuwarder Courant meldde dat: "Aanbesteed is het afbreken van de oude, bouwvallige kerk en het bouwen van een nieuwe kerk te Aegum, condities bij de schoolmeester Ynte Aegus.

Het jaar daarop was het al zover blijkens de tekst op een bewaard gebleven gedenksteen: "De jonheer Corn.Arent van Scheltinga heeft tot de opbouw van de muren dezer kerk den eersten steen gelegd, in 't zevende jaar zijns levens, 1777".

In het rijksarchief te Leeuwarden verblijft een plattegrond van deze nieuw gebouwde kerk, weergevende een lengte van 16 meter en een breedte van ruim 7 meter. Waarschijnlijk bezat dit godshuis geen orgel want van meester Wybren Epema die tot 1834 in Aegum school hield, is bekend dat hij naast klokluider ook voorzanger in de kerk was en dat kwam toch hoofdzakelijk voor bij orgelloze godsdienstoefeningen,

De nieuwbouw in 1777 betrof denkkelijk voor een belangrijk deel een verbouw van de oude kerkmuren, anders is het onverklaarbaar dat de kerkvoogden al in 1838 besloten het weer af te breken, maar nu voorgoed. De Aegumertoren werd een eenzame weduwnaar en men kerkte voortaan in het nabij gelegen Idaard.

Voor het noodzakelijke onderhoud van de toren zullen in de latere jaren gelden ontbroken hebben. In 1888 vertoonde het muurwerk N.L. zodanige tekenen van verval, dat besloten werd de toren te bepleisteren, Jammer genoeg, want een deskundig herstel van de zware muren zelf achtte men met zo'n pleisterlaag niet nodig. De brokkelige gaten werden slordig opgevuld met kleine "geeltjes" en het gehavende uiterlijk verdween samen met enkele meterslange scheuren onder een dikke laag cement.

Toen deze modernisering klaar was werd ter afronding een roze, appelbloesemkleurige verf aangebracht, zodat de toren er weer als nieuw bijstond. "Do like it earst wol, dat de âld baes yn syn twadde jeugd kommen wier", schreef Sjouke de Zee enige jaren later in het blad Sljucht en Rlucht en hij vervolgde: "mar och heden, as men him nou (1901) sjocht, dan merkt men op, dat it nijerwetsche lang net tsjin it âlde útkin". Het uiterlijk verval van de toren zette natuurlijk door en het kan achteraf een wonder genoemd worden, dat niet één of andere noordwester storm een einde aan het leven van onze slanke weduwnaar gemaakt heeft. Menige zware balk die tijdens de jongste restauratie uit de toren naar buiten gedragen werd, viel binnen enkele dagen tot poeder uiteen. Bij het weggappen van de hier en daar loszittende pleisterlaag werden brede scheuren, lopend vanuit het fundament tot vlak onder het zadeldak, blootgelegd. Het had geen jaar langer moeten duren of Idaarderadeel was een middeleeuws monument armer geweest.

Laten we hopen, dat de nu getoonde liefde voor oude schoonheid ook bij volgende generaties aanwezig zal zijn, zodat de 13^e eeuwse toren van Aegum nog eeuwen voor ons nageslacht bewaard zal kunnen blijven.

(Overgenomen uit de Havensbank en geschreven door Haijte Haijtema uit Warga)